

ВРАХУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПОТРЕБ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ НАВЧАННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИХ ЧИННИКІВ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ВИКЛАДАННЯ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ЗВО

TAKING INTO ACCOUNT INDIVIDUAL NEEDS AND INDIVIDUAL LEARNING STYLES OF PARTICIPANTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS AS DETERMINING FACTORS OF A STUDENT-CENTERED APPROACH TO TEACHING LANGUAGE DISCIPLINES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

У статті розглянуто теоретико-методичні засади врахування індивідуальних потреб та індивідуальних стилів навчання учасників освітнього процесу як ключових чинників реалізації студентоцентрованого підходу у викладанні мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти. Обґрунтовано, що сучасна парадигма вищої освіти орієнтована на автономію студента, його активну діяльність, розвиток критичного мислення й комунікативної компетентності. Визначено, що у процесі вивчення мовознавчих дисциплін особливої ваги набуває врахування когнітивних особливостей, мотиваційних чинників і стилів навчання здобувачів (ВАК-модель, модель Хоні та Мамфорда, теорія множинного інтелекту). Це сприяє підвищенню результативності освітнього процесу, формуванню індивідуальних освітніх траєкторій та розвитку професійних компетентностей.

Проаналізовано підходи вітчизняних, які підкреслюють важливість персоналізації навчання, академічної свободи, диференційованого планування й фасилітативної ролі викладача. Висвітлено практичні інструменти впровадження студентоцентризму: діагностику стилів навчання, використання переввернутого та проектно-проблемного навчання, ситуативні та комунікативні вправи, а також гнучке оцінювання, що враховує не лише результат, а й процес особистісного та професійного зростання студентів.

Зроблено висновок, що врахування індивідуальних потреб і стилів навчання у викладанні мовознавчих дисциплін забезпечує ефективність освітнього процесу, відповідає європейським освітнім стандартам і сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних до самостійного навчання та інтеграції в сучасний академічний і професійний простір.

Ключові слова: студентоцентроване навчання; індивідуальні стилі навчання; індивідуальні потреби; мовознавчі дисципліни; практична фонетика англійської мови, вступ до мовознавства, історія англійської мови, латинська мова, диференційоване

навчання; когнітивні профілі; персоналізація; заклади вищої освіти.

The article examines the theoretical and methodological principles of taking into account individual needs and individual learning styles of participants in the educational process as key factors in the implementation of a student-centered approach in teaching linguistic disciplines in higher education institutions. It has been substantiated that the modern paradigm of higher education is focused on student autonomy, active activity, the development of critical thinking and communicative competence. It has been determined that in the process of studying linguistic disciplines, taking into account cognitive characteristics, motivational factors and learning styles of applicants (VAK model, Honey and Mumford model, theory of multiple intelligences) is of particular importance. This contributes to increasing the effectiveness of the educational process, the formation of individual educational trajectories and the development of professional competencies.

Approaches of Ukrainian scientists have been analyzed, which emphasize the importance of personalization of learning, academic freedom, differentiated planning and the facilitatory role of the teacher. Practical tools for implementing student-centered learning have been highlighted: diagnostics of learning styles, the use of flipped and project-based learning, situational and communicative exercises, as well as flexible assessment, which takes into account not only the result, but also the process of personal and professional growth of students.

It has been concluded that taking into account individual needs and learning styles in teaching linguistic disciplines ensures the effectiveness of the educational process, meets European educational standards and contributes to the training of competitive specialists capable of independent learning and integration into the modern academic and professional space.

Key words: student-centered learning; individual learning styles; individual needs; linguistic disciplines; practical phonetics of the English language, introduction to linguistics, history of the English language, Latin, differentiated learning; cognitive profiles; personalization; higher education institutions.

УДК [37.091.31-059.1]:378.091.5:81(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.2.3>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Кравченко Т.М.,
докт. філос.,
доцент кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання
Мукачівського державного університету

Теличко Н.В.,
докт. пед. наук,
професор кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання
Мукачівського державного університету

Бопко І.З.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри англійської мови,
літератури з методиками навчання
Мукачівського державного університету

Кравченко К.Е.,
студентка III курсу гуманітарного
факультету
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасному закладі вищої освіти (ЗВО) дедалі важливішим стає студентоцентроване навчання, що передбачає відхід від традиційної моделі, орієнтованої виключно на викладача, та перехід до моделі, у центрі якої перебуває здобувач освіти.

Студент виступає не пасивним слухачем, а активним учасником освітнього процесу, залученим до постановки цілей, формування змісту, організації та оцінювання результатів навчальної діяльності [2]. Такий підхід вимагає створення освітнього середовища, у якому індивідуальні потреби,

інтереси, рівень підготовки та стилі навчання здобувачів стають визначальними чинниками ефективності викладання.

Особливо актуальним це є у викладанні мовознавчих дисциплін, які вимагають інтерактивного, адаптивного та практико-орієнтованого підходу. Формування мовної та комунікативної компетентності студентів неможливе без урахування їхніх особистісних характеристик, попереднього досвіду, мотивації до навчання та професійних цілей. Відсутність гнучкої індивідуалізації призводить до зниження ефективності засвоєння матеріалу, недостатньої сформованості навичок іншомовного спілкування та втрати інтересу до дисципліни. Саме тому постає необхідність у пошуку інноваційних педагогічних стратегій, здатних забезпечити баланс між академічними вимогами та особистісними запитами здобувачів освіти, що визначає наукову й практичну актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських науковців питання студентоцентрованого підходу віщали Губар О., Юрченко В., Довгань Л., Шкіцька І., індивідуальний стиль навчання розглядали Доронькіна Н., Єгорова О., Біла О., Кисельова І., Кугай К., Островська І., Тамаркіна О.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених реалізації студентоцентрованого підходу у вищій школі, низка аспектів проблеми врахування індивідуальних потреб та індивідуального стилю навчання здобувачів освіти залишається недостатньо розробленою. Зокрема: відсутня цілісна методика діагностики індивідуальних стилів навчання у контексті викладання мовознавчих дисциплін, що ускладнює процес адаптації освітніх програм до особливостей студентів; недостатньо досліджено інтеграцію цифрових технологій та інструментів електронного навчання для персоналізації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних потреб студентів; мало уваги приділяється культурним і соціальним чинникам, які впливають на формування індивідуального стилю навчання та визначають його ефективність у багатонаціональному та мультикультурному середовищі ЗВО; потребують подальшого вивчення питання взаємозв'язку між мотивацією студентів і їхнім індивідуальним стилем навчання, а також ролі викладача у підтримці й розвитку цього взаємозв'язку; недостатньо розроблені практичні рекомендації для викладачів мовознавчих дисциплін щодо створення гнучких навчальних стратегій, які б дозволяли гармонійно поєднувати індивідуалізацію з вимогами навчальних планів і стандартів вищої освіти.

Таким чином, актуальною залишається потреба у глибшому дослідженні методичних засад врахування індивідуальних потреб і стилів навчання в процесі викладання мовознавчих дисциплін,

а також у пошуку ефективних практичних інструментів їх реалізації в умовах сучасного ЗВО.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз особливостей врахування індивідуальних потреб і стилів навчання учасників освітнього процесу як ключових чинників реалізації студентоцентрованого підходу до викладання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти, а також визначення перспективних напрямів удосконалення методик викладання для забезпечення ефективної індивідуалізації навчання в умовах сучасного ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо теоретичні засади студентоцентризму та індивідуалізації навчання.

Юрченко В. підкреслює, що центральна ідея студентоцентрованого підходу полягає у забезпеченні автономії здобувача вищої освіти, його активної діяльності та відповідальності за результати власного навчання. У цьому контексті основна мета освітнього процесу розглядається не лише як формування мовних чи професійних компетенцій, а й як гармонійний особистісний розвиток студента, формування його критичного мислення, здатності до самонавчання та самовдосконалення. Важливим елементом такого підходу є врахування індивідуальних здібностей, потреб, схильностей і мотивів кожного студента, що дозволяє будувати гнучку траєкторію навчання. При цьому роль викладача трансформується: він виступає не стільки джерелом знань, скільки фасилітатором, наставником і партнером, який створює комфортне, відкрите та мотивуюче середовище для навчання [2].

З позиції гуманітарних наук студентоцентризм набуває особливої ваги, адже він орієнтується на розвиток культури діалогу, здатності висловлювати власну думку, аргументувати позицію та брати участь у спільному пошуку рішень. Такий підхід сприяє не лише академічним досягненням, але й формуванню громадянської відповідальності та соціальної активності молоді.

У цьому контексті важливою є позиція Шкіцької Ю., яка у своїх дослідженнях у галузі документознавства відзначає значення академічної свободи, доброчесності та орієнтації на європейські освітні стандарти. Вчена підкреслює, що студентоцентроване навчання передбачає відповідність освітнього процесу загальноєвропейському освітньому контексту, що включає принципи Болонського процесу, інтеграцію у Європейський простір вищої освіти, а також формування у студентів здатності до міжкультурної комунікації та мобільності. Таким чином, студентоцентризм постає не лише як педагогічна стратегія, але й як умова модернізації національної системи освіти, її гармонізації з європейськими вимогами. [10].

Губар О. пропонує розгляд студентоцентрованого підходу через призму коучингу, який акцентує увагу на партнерській взаємодії між викладачем і студентом. У такій моделі викладач перестає

виконувати виключно функцію транслятора знань, а стає наставником і фасилітатором освітнього процесу, що стимулює здобувача до самостійного пошуку рішень, розвитку власного потенціалу та відповідальності за результати навчання. Цей підхід повністю відповідає вимогам Болонського процесу, оскільки передбачає орієнтацію на компетентнісний результат, гнучкість навчальних програм та активне залучення студента до побудови власної освітньої траєкторії [1].

У цьому контексті слухними є зауваження Тамаркіної О., яка наголошує на необхідності реалізації індивідуального підходу в навчанні. Дослідниця підкреслює, що студентоцентризм не може бути ефективним без системи диференційованих завдань, які враховують рівень підготовки, інтереси та особистісні характеристики кожного здобувача. Такий підхід дає змогу створювати навчальні ситуації, які відповідають когнітивним та емоційним особливостям студентів, а також забезпечують їхню залученість і мотивацію [9].

Окрему увагу проблематиці індивідуалізації вивчення іноземних мов приділяє Островська І., яка досліджує цю тему в контексті економічного університету. Вона відзначає, що саме вивчення іноземної мови потребує врахування рівня підготовки та індивідуальних освітніх потреб студентів, оскільки це напряму впливає на формування комунікативної компетентності. Викладач у такій системі не лише надає навчальний матеріал, але й спрямовує студентів на самостійне його опрацювання, застосовуючи методи активізації, інтерактивні завдання та індивідуалізовані вправи, що сприяють успішному засвоєнню матеріалу [8].

Кисельова І. висвітлює ще один аспект студентоцентрованого підходу – використання ситуативного методу. Його суть полягає у створенні навчальних ситуацій, максимально наближених до реальних умов спілкування та професійної діяльності. Це дозволяє врахувати різні рівні підготовки студентів, а також стимулює їхню активність, мотивацію та креативність. Такий метод не лише формує практичні мовні навички, а й розвиває критичне мислення та здатність застосовувати знання у нових, нестандартних умовах, що є ключовим у сучасній вищій освіті. [6].

Кугай К. у своїх дослідженнях зосереджується на проблематиці індивідуальних стилів навчання, використовуючи відому модель Хоні та Мамфорда, яка розрізняє чотири основні стилі: рефлексори, активісти, теоретики та прагматики. Дослідниця доводить, що стиль навчання безпосередньо впливає на ефективність опанування іноземних мов, зокрема у студентів комп'ютерних спеціальностей, для яких характерними є специфічні когнітивні стратегії та способи мислення. Кугай К. пропонує рекомендації щодо персоналізації навчального процесу, зокрема добір методів

і завдань відповідно до індивідуальних стилів. Це дозволяє підвищити мотивацію, полегшити засвоєння матеріалу та створити умови для глибшого оволодіння іншомовною компетентністю [7].

Доронькіна Н. та Івасюк О. розвивають тему індивідуалізації навчання, спираючись на теорію множинного інтелекту Говарда Гарднера та сенсорні модальності (візуальну, аудіальну, кінестетичну). Вони наголошують, що використання різних когнітивних профілів студентів у поєднанні з проблемно- та проектно-орієнтованим навчанням сприяє більшій залученості здобувачів, а також дозволяє реалізувати принцип диференціації завдань. Це особливо важливо в умовах сучасного освітнього середовища, де домінує міждисциплінарність і практична спрямованість навчання [4].

Егорова О. та Біла О. розглядають індивідуалізацію навчання крізь призму моделі ВАК (Visual – Auditory – Kinesthetic). Науковці підкреслюють, що застосування завдань, зорієнтованих на різні сенсорні канали, дозволяє значно підвищити ефективність формування іншомовної лексичної компетентності. Залучення візуальних засобів (схем, графіків, презентацій), аудіальних матеріалів (діалоги, пісні, автентичні записи) та кінестетичних вправ (рольові ігри, інтерактивні завдання) сприяє кращому засвоєнню та довготривалому запам'ятовуванню лексичного матеріалу [5].

Таким чином, українські дослідження підтверджують, що врахування індивідуальних стилів навчання, множинного інтелекту та сенсорних модальностей є необхідною умовою реалізації студентоцентрованого підходу. Це не лише підвищує ефективність засвоєння знань, але й сприяє формуванню у студентів здатності до самопізнання, самоорганізації та розвитку власної освітньої траєкторії. Якщо розглядати синтез студентоцентризму та індивідуалізації через призму особливості мовознавчих дисциплін, то слід врахувати, що викладання мовознавчих дисциплін (практична фонетика англійської мови, вступ до мовознавства, історія англійської мови, латинська мова) потребує динамічного підбору матеріалів і методів, враховуючи, що здобувачі мають різні інтереси, мотивації й способи засвоєння інформації (візуальне сприйняття, алгоритмічне мислення, комунікативна спрямованість).

Звернемо увагу на те, що ситуативні вправи й коучингові стратегії заохочують самостійність, відповідальність, розвиток мовленнєвої компетенції в реальних контекстах, формують критичне і творче мислення [1, 6].

Для максимального ефекту варто поєднувати мультикомпонентний підхід:

- коучинг [1]
- ситуативні практики [6]
- метод «перевернутого навчання» [3] – самостійне опрацювання й активна практика на заняттях.

• адаптацію під стиль студентів: рефлектори, прагматики, візуали, аудіали тощо [7, 5, 4.].

Практичні рекомендації для закладів вищої освіти щодо впровадження студентоцентрованого підходу передбачають низку важливих кроків. Насамперед доцільно здійснювати діагностику стилю навчання студентів, використовуючи опитувальники VAK, Honey–Mumford або Multiple Intelligences, що дозволяє визначити провідні когнітивні стратегії та врахувати їх під час планування освітнього процесу. Наступним етапом є диференційоване планування, яке передбачає створення варіативних завдань, орієнтованих на різні стилі навчання та індивідуальні потреби здобувачів.

Ефективним інструментом реалізації студентоцентрованого підходу виступає перевернуте навчання, коли теоретичний матеріал студенти опрацьовують самостійно, а аудиторні заняття відводяться для практичної діяльності, дискусій і комунікації [3]. Важливим є також використання ситуативних та комунікативних вправ, які можуть бути адаптовані за рівнем складності відповідно до підготовки студентів [6].

Особлива увага приділяється трансформації ролі викладача: він має виступати коучем-партнером, який не диктує знання, а фасилітує процес навчання, підтримує студентів, стимулює їхню самостійну діяльність і спрямовує до рефлексії [1]. У цьому контексті важливими є й проектно-проблемні методи навчання, що забезпечують активне залучення студентів і можуть бути адаптовані до різних стилів і стратегій пізнання [4].

Оцінювання у студентоцентрованій моделі також набуває нового змісту: воно повинно бути різнобічним і гнучким, враховувати не лише кінцевий результат виконаних завдань, але й процес особистісного розвитку студента, його самостійність, здатність до співпраці та рівень сформованості комунікативної компетенції.

Висновки. Інтеграція студентоцентрованого підходу в мовознавче викладання – це синтез автономії, мотивації, активності здобувача і гнучкої, адаптивної ролі викладача. Урахування індивідуальних

стилів навчання й потреб робить освітній процес ефективним, мотивуючим і особистісно значущим – відповідно до стандартів Болонського процесу та сучасної європейської вищої освіти. Українські науковці підтверджують це на локальному рівні, а їхні практичні рекомендації можуть бути використані в мовознавчих курсах у ЗВО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Hubar O. Coaching as an innovative technology for student-centered learning. *Social work and education*, 2023. URL: <https://ukrscience.org.ua>
2. Yurchenko V. Learner-centered approach to teaching foreign languages in higher education institutions. *Наук. записки каф. педагогіки*, 2024. Вип. 54. С. 78–86. URL: <https://ouci.dntb.gov.ua>
3. Довгань Л. «Перевернуте навчання» як студентоцентрований підхід до викладання іноземних мов. *Молодь і ринок*, 2021. URL: <http://mir.dspu.edu.ua>
4. Доронькіна Н. Е., Івасюк О. В. Студентські індивідуальні характеристики при викладанні іноземних мов. *Advanced Education*. URL: <http://ae.fl.kpi.ua>
5. Єгорова О. І., Біла О. Стратегії втілення індивідуального стилю навчання (VAK). *Освітній простір України*, 2018. № 12. С. 208–214. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua>
6. Кисельова І. І. Індивідуальний підхід у навчанні іноземної мови студентів нелінгвістичних педагогічних спеціальностей. *Інноваційна педагогіка*, 2020. № 2(20). С. 46–51. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua>
7. Кугай К. Б. Індивідуальні стилі навчання як чинник ефективності іншомовної підготовки студентів комп'ютерних спеціальностей. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Т. 12, № 9. С. 35–39. URL: <http://er.knutd.edu.ua>; <http://oip-journal.org>
8. Островська І. Г. Індивідуальний підхід до вивчення іноземної мови. *Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти*, 2016. С. 247. URL: <http://ir.kneu.edu.ua>
9. Тамаркіна О. Л. Індивідуальний підхід до навчання в сучасній вищій школі. *Психологія і педагогіка* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 2019. С. 13–15. URL: <http://repo.snau.edu.ua>
10. Шкіцька І. Ю. Реалізація студентоцентрованого підходу у викладанні документознавчих дисциплін. *Інформація та соціум*. URL: <http://ijas.donnu.edu.ua>

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.09.2025

Дата публікації: 24.09.2025